

á követelés: a tanító hagyja kívül családi, egyéni gondjait az iskola falain, ne vigye növendékei közé sok keserűségét, baját; így érheti el, hogy leküzdvén magában az erőtlennítő hatásokat: nem csupán munkája hatásának a töretlenségét őrzi meg, de a maga baján is kön yit, mert háttérbe szorítja s így nem válik uralkodóvá a nyomorúság érzése lel-kében. Akár nős, akár nőtlen: mindenképpen hivatásának él a tanító s hogy élhessen, nem zárkozhatik el társaságtól sem, amely meg tudja benne becsülni apró emberek vezetőjét, gyámolítóját. A társaság a tár-sadalom egy-egy darabja: ezek számára neveli a maga növendékeit, tehát jó ezeket is előre ismerni és ismertetni. Sokszor ahhoz kell a nagyobb erő, hogy a tanító megtartóztassa magát a politikától, amely nálunk napi- és pártpolitika, mert a politizálás már többnyire nem kíván erőt, de annál jobban forgácsolja a meglevő erőt, a helyett hogy a tisz-tánlátás elősegítésével éppen növelné. Az erőnek ez a növelése a tanító önművelő tevékenységében csúcsosodik ki. Aki mászt művel, annak ma-gát állandóan művelnie kell, az alól senki nem lehet kivétel. A változó idők állandóan új és új feladatokkal állanak a tanító elé, azt követelve tőle, hogy megoldassanak. Erre csak a magát művelő nevelő képes.

Befejezve a mondottakat: a tanító az iskolán kívül is nevelő, nevelője mindenkinek, akinek nevelésre van még szüksége. Ha ezt nem feleli: iskolai nevelésének sem marad el a sikere.

Lipcsei Gábor.

Hogyan segítsék a szülők gyermekeiket a tanulásban?

A M. Kir. Gyermeklélektani Intézetbe közel ötezer gyermeket hoz-tak különféle panaszokkal. E panaszok 20—25 %-a a tanulók tanulási nehézségei miatt merült fel. Az esetek gondos megvizsgálásánál nem-csak az derült ki, hogy a diák helytelenül, ezért eredménytelenül kezd az otthoni munkájába, hanem az is kiséült, hogy a szülők tekintélyes része maga sincsen tisztában a tanulás szabályaival és ezért nem tud segítségére lenni sokszor súlyos nehézségekkel küzdő gyermekének. A panaszos szülők nagyobb része rosszul segít, keveset törődik a gyer-mekkel vagy teljesen magára hagyja. A másik része viszont olyan sokat segít, hogy szinte maga tanul a gyermek helyett.

A szülőknek az a leggyakoribb panasza, hogy a gyermek bár eléggé szorgalmas, azonban a lecke felmondásánál elakad s nem tudja folytatni. Tapasztalataink szerint a legtöbb szülő ilyenkor ezt mondja: „Kezdd megint elülről!” Az eleje megint jól megy, de azon a bizonyos helyen újból belesül. Erre nagyon sok szülő indulatba jön s ingerülten ilyenforma epéskedéssel dobja eléje a könyvet: „Mit jössz hozzám, ha még nem tudod? Csak tanuld tovább!” Sokan elismerték, hogy ezt naponta többször is megteszik.

Ha leckefelmondás közben megakad a diák, azt jelenti, hogy ott

egy vagy több logikai láncszem kiesett gondolatainak a sorából, ezért hézagok vannak a tudásában annál a résznél. Meg kell tehát beszélni vele, mit is felejtett el, hogyan is kapcsolódik bele az előző gondolatokba? Ezt a kritikus részt kell jól megmagyarázni neki és többször elisméltetni vele. De, ha minden magyarázat nélkül ingerülten azzal dobják neki vissza a könyvet, hogy csak tanulja tovább, ezzel elkeserítik, letörik a szorgalmát és elveszik a kedvét egészen a tanulástól.

A panaszos szülők kikérdezésénél gyakran az derül ki, hogy a diák lélektelenül eldarálja a bemagolt anyagot s a mama pedig az újjával követi és ellenőrzi, hogy nem hagyott-e ki valamit a kis magoló?

Valóban vannak hangyaszorgalmú magolók. De a legeredményesebb magolást is igen gyorsan követi a feledés. A bemagolt, de meg nem értett szöveg nem tud ugyanis az elmében meggyökeresedni, a régi ismeretekkel kapcsolódni és állandósulni sem tud. Arra kell törekedni, hogy értse meg a gyermek azt, amit tanul, azért fel kell eleveníteni a lelkében azokat a régi ismereteket, amelyekre a megtanulandó új ismeretek támaszkodnak. Össze kell kapcsolni az új ismereteket a régiekkel, összehasonlításokat kell tételni, ki kell kerestetni a hasonló vonásokat és észre kell vételni a különbségeket, mert így lehet legjobban biztosítani a megértést és az elmében maradáást. Ezt azonban ne kísérjük hosszú magyarázatokkal, mert a gyermek abba hamar belefárad, hanem folytonos kérdezősködésekkel foglalkoztassuk, beszéltesük minél többet, *kényszerítsük rá a gondolkodásra, vele hámozgassuk ki a magot s ne a szülőktől várjon mindent.*

Ha pedig a tanulás technikája iránt érdeklődtünk és megkérdeztük a szülőket, hogy részekre osztják-e a leckét a tanulásnál, sokan feleltek így: „Hogyne, kérem, soronként tanulunk és addig nem is megyünk tovább, míg nem megy egészen jól.“

Ez különösen nagy hiba, mert ez a magolás szülőanyja. Nem soronként kell tanulni, nem is mondatonként, hanem az egész leckét kisebb, de *önálló egységekre osztva, gondolatokat, nem pedig sorokat kell betanulni.* Minden szakasz végén rövid kis pihenőt kell tartani, utána át kell gondolni, hogy mit olvastunk abban a részben, hogyan is kapcsolódik az előbbivel? Több ilyen egység után az átolvasott anyag gondolatban végig kell szaladni és ki kell építeni azokat a logikai láncszemeket, amelyek a folyékony előadást biztosítják. Mindig *hangos próbafelmondással őrizze ellen magát a diák,* mert a csendes tanulás megcsalhatja a tanulót. Azt hiszi, nagyszerűen megy már, hisz kitűnően érti s csak az elmondáskor tűnnek elő a hiányok.

Nagyon gyakori panasz az is, hogy a gyermekben nincs önállóság, mindent mástól vár. Magától semmibe sem mer kezdeni, hanem mindig kell legyen valaki a háta mögött, aki ösztönzi és segít neki.

A vattások során gyakran az kerül napfényre, hogy ezek legtöbbször a becegyerekeknek a táborából kerülnek ki, akiket otthon agyon támogattak, pedánsan kiszolgálták őket, akiket hat éves korukig a mamájuk maga etetett, hogy az orvosi könyvekben előírt kalória mennyiséget személyes felügyeletük mellett gyúrják le e finnyás kis nebutásvirágok.

Egy túlságosan jól táplált középiskolás fiúval jelent meg az intézet nevelési tanácsadójában egy anya. Lerítt a gyermekről a túlzott

anyai gondoskodás minden testi és lelki nyoma. Megkérdeztük a kis vasgyúrótól, hogy melyik verset tanulták utoljára? A fiú ránk meredt ijedt szemével, majd meg lesütötte azokat, nem felelt, közben mamájára pislogott, aki kérdezetlenül is megszólalt: „A vándorfiút tanultuk kérem.“ Azonnal meg lehetett állapítani, hogy ez megint olyan eset, amikor a mama tanul a gyermek helyett. Ennek következtében a gyermek azt is elvárja az anyjától, hogy gondolkozzék is helyette. Minek is törje a fejét azon az agyon nyúzott versen, majd megmondja a mama.

Elsőrendű kötelessége az édesanyáknak, hogy gyermekeikkel minél többet foglalkozzanak, nevelésüket maguk tartásák a kezükben s ne bizzák azt fizetett alkalmazottakra. A túlzás azonban mindenütt káros, de legkárosabb a nevelés területén. Ha már annyira gondosak egyesek, hogy a tanulásnál is segíteni akarnak, akkor legalább arról szerezzenek meggyőződést, hogy valóban *rászorul-e a gyermek a segítségre?* Már a kicsi gyermek nevelésénél is alapvető elv, hogy *amit a gyermek egy kis kinlódás árán maga is el tud végezni, abba ne segítsen neki senki. Vonatkozik ez a tanulásra is!* Csak akkor segítsünk tehát, ha arra feltétlenül szükség van, amikor valóban annyira gyenge a gyermek, hogy támogatásra szorul. De a segítségnél is tartsunk mértéket és ne adjunk belőle túl sokat! Abban merüljön ki inkább a túl gondos édesanyák gondoskodása, hogy igyekezzenek egy kis didaktikai ismerethez jutni szakkönyvekből, vagy tapasztalt pedagógusoktól kért tanácsok útján. Ha módjában van a szülőnek s a gyermek arra valóban rá is szorul, akkor legalább pár hónapra alkalmazzanak vérbeli pedagógust a gyermek mellé s lessék el a segítség módját, figyeljék meg, hogyan faggatja, beszélgeti és ösztökéli gondolkodásra a csemetéjét s vele dolgoztatja fel a megtanulandó anyagot.

Ennek éles ellentéte, amikor a gyermeket teljesen magára hagyják. Vannak olyan talpra esett gyermekek, akiknek nem kell segíteni, sőt, akikre mégcsak felügyelni sem kell, mert önállóan végeznek el mindent. Az csupán a baj, hogy e típusból nincsen túl nagy készletünk. A legtöbb gyermek ugyanis csak fokozatosan szokja meg a rendszeres munkát s erre úgy kell ránevelni. Bizony ellenőrizni kell a legtöbbjét s a szorgos ellenőrzésből csakis akkor engedhetünk, ha már többszörösen beigazolta a szorgalmát, de azért az észrevétlen szemmel tartás még ilyen esetben sem árt.

Feltűnően sok ideges, nyugtalan gyermeket hoznak az intézetünkbe. *Évről-évre 70—75 %-al szerepelnek a statisztikánkban.* Ezeknél a tanulási panasz rendszerint abban nyilvánul meg, hogy nincsen kitartása, türelme egy tárgyat végig megtanulni, hanem fél munka után másik tárgyba kezd, zúgolódik, kapkod, csapkod, idegeskedik.

Az ilyen nyugtalan diáknak úgy kell segíteni, hogy rászoktatjuk idejének célszerű beosztására, mert a nyugodt hangulat nagyban elősegíti a szellemi munkát, míg az erősebb izgalom gátolja az észbejutást. Arra kell főként rászoktatni, hogy délután végezze el a munkáját s vacsora utánra lehetőleg ne jusson már tanulás. *Az éjjeli munkát pedig meg kell tiltani,* mert az éjféli előtti alvásból elvett órákat kétannyi reggeli vagy délutáni alvással sem lehet pótolni. *Az pedig csak látszat, hogy az éjszakai csendben jobban megy a tanulás, mint napközben.* Azért csak látszat, mert a fáradt szervezet jó munkának minősíti a

gyenge teljesítményt is. Legeredményesebb a délutáni tanulás, mert az éjjeli pihenés alatt a megtanult anyag beszüremkedik a lélek mélyébe és maradandóvá válik. A reggeli tanulás könnyebb ugyan, de könnyebben el is párolog, mert a rákövetkező ezernyi benyomás megzavarja az új anyagnak a régiekhez való kapcsolódását. Gondoljuk csak el, hogy mennyi új benyomás éri már reggel a városi diákot, amíg hazulról az iskoláig eljut.

Meg kell értetni az ideges diákkal, hogy a szellemi munkánál csak úgy juthat előre, ha minden figyelmét arra az egy feladatra összpontosítja. A figyelem pedig akkor tevékenykedik legeredményesebben, ha nem siet a diák, hanem lépésről-lépésre haladva tanul, mert az új képzeteknek a régiekkel való kapcsolódásához bizonyos időre van szüksége. Aki kapkod a tanulásban és mindegyiket csak félig-meddig tanulja meg az első nekifogásra, az igen sok időt és fáradságot pocsékol el, mert minden egyes tantárgy különös irányban veszi igénybe az elmét. Ha abba is hagyjuk az egyik tárgy tanulását, agyunkban egy ideig még tovább folyik a tevékenység az előbbeni irányban, még tart az előbbeni idegrezgés. Leggazdaságosabb tehát egy tárggyal egészen végezni, utána egy kis pihenőt tartani, hogy az előbbi idegrezgés lecsillapodjék. Ha többféle tárgyból kell készülni, mindig a legnehezebbel kezdje a diák a munkát, mert a tanulás kezdetén még pihent ész könnyebben birkózik meg a nehéz anyaggal, mint ahogyha a végére hagyja.

Évről-évre tapasztaljuk, hogy februárban és márciusban, tehát a bizonyítványosztást követő hónapokban feltűnően sok középiskolás tanulót hoznak intézetümbé tanulási panaszokkal. Nagyon figyelemre méltó ebben az a körülmény, hogy ezek a nebulók nem buktak meg félévkor, de a bizonyítványosztás után annyira hanyagok lettek, hogy biztos bukás vár rájuk, hacsak meg nem gondolják magukat. A vizsgálat során gyakran az derült ki, hogy elkeseredtek, mert szülőik nem méltányolták szorgalmukat, sőt örökös korholással és fenyegetésekkel illették őket. Ez az elkeseredett lelki állapot váltotta ki belőlük azt a lustaságot, amiért nevelési tanácsadóba irányították őket. A szorgalmas, de szerényebb értelmi képességű diákot már az is mélyen lesújtja, ha szorgalmát az iskola nem méltányolhatta az ő várakozása szerint a gyengécske feleleteihez szabott érdemjegyekkel. Az ilyen gyermek igazán nem érdemli meg, hogy otthon szemrehányásokkal illessék. *A szülők becsüeljék meg gyermekeik szorgalmát, még az esetben is, ha nem is áll arányban a vasszorgalommal a hazahozott érdemjegy.* A szorgalomból a legszebb erények sarjadnak, azért a szorgalom nagyon megbecsülendő kincs. Gondoljunk arra, hogy a legtöbb pályán szerény értelmi képességgel is lehet boldogulni, de szorgalom nélkül, főként a mai világban, felette nehéz az érvényesülés.

A szorgalmas diákok megérdemlik, hogy néhány hasznos tanácsot adjunk nekik az eredményes tanulásra vonatkozólag. A tanuláshoz igyekezzék a diák minél több érzékszervét foglalkoztatni, mert annál könnyebben és maradandóbban tanul. Ezért könnyebb fenhangon tanulni, mert a hangos tanulásnál nemcsak az ész dolgozik, hanem a hallás is. Sőt, mivel az ajkak a gondolatnak megfelelő izommozgásokat végeznek, még jobban elmélyítik a tanultakat, mert így három eszközzel tanul. A nagydiák ugyan nem igen bírja ezt sem idővel, sem tudóval,

de azért mégis segítségül veheti e lélektani törvényt oly módon, hogy hang nélkül formálja ki ajkával az elmondandó gondolatokat.

Az is nagyon megkönnyíti a tanulást, ha munka közben állandóan ceruza és papiros van a diák kezénél s közben feljegyzéseket, rajzokat, grafikonokat csinál. A földrajznál rajzolja le azt az országrészt, rajzolja bele a folyókat, hegyeket, vasutakat, mert így élménye lesz minden vonás, emléke lesz a vele való fáradság, átéli a hegyek, folyók, vasutak vonalait, képzeletében beutazza s később is maga előtt látja az anyagot.

A ritmus mindenféle munkát könnyebbé tesz. A tanulást is! A ritmus ügyes felhasználásával ugyanis energiát takaríthatunk meg. Néha már a pusztá külsőségek is segítenek. Láthatunk diákot, aki kéz, fej vagy lábmozdulatokkal csinálja tanulás közben a ritmust. Nem valami esztetikus látvány ez, de könnyebb így a munka neki. A járkálva való tanulás is elősegíti ritmikus ütemeivel az észbejutást. A lépések ritmusa új erőt ad a figyelemnek. Különösen a szóról-szóra való tanulást könnyíti meg a járkálva való tanulás.

A gyermek legtermészetesebb házitanítója a szülő. Igen hálás szerep, ha a szülő szakszerűen foglalkozik a gyermekével. Az édesapák se restelljék deresedő fejükkal megegyszer nekifeküdni az algebrának és a latinnak, mert ha a gyermek látja, hogy szülei milyen nagy hasznára tudnak neki lenni, nagyra nő meg a tekintélyük a gyermek előtt s az ifjú a későbbi életében is mindig kikéri majd szülei tanácsát.

Hajós Elemér.

IRODALOM

Jakabffy Elemér—Páll György: A bánásági magyarság húsz éve Romániában 1918—1938, Budapest, 1939. Studium. 240 l.

A bánásági magyarság kisebbségi életének 1938. végéig terjedő húsz évről számol be a két részre oszló mű. Az első részben az átalakulás jelenségeit, az új államhatalom berendezkedését, törekvéseit s a magyarságnak ezekkel szembeni magatartását ismertetik a szerzők, majd a második részben az 1920 végétől átélt kisebbségi magyar életet mutatják be minden vonatkozásában.

Bár a világháború alatt az osztályellentétek fokozásával együtt a nemzetiségi ellentétek nem élesedtek ki, a forradalom rögtön kiobbantotta azokat. A bánásági románság vezetője már 1918. novemberében kijelentette, hogy a Bánáság „a wilsoni elvek értelmében magyar területnek többé nem tekinthető”. És itt a magyar hatóságok egyedüli feladata a magyar állameszme likvidálása, ezáltal a román uralom-átvétel megkönnyítése. Ez 1919. augusztus 3-án fejeződött be Temesvár megszállásával.

Az uralom átvételével egyidejűleg megindult a magyar társadalom gyengülése. Már a forradalom alatti nemzetközi szellem erősen megbontotta a magyarság egységét, melyet az új helyzet ismét három oldalról fámadott meg. Először a svábság kezdett a wilsoni elvek alapján önálló, sokszor a magyar érdekekkel ellentétes nemzeti politikát folytatni, majd 1920. végén a zsidóság is bejelentette, hogy önálló zsidó nemzeti kisebbségként kíván élni. E két réteg kiválásánál is érzékenyebb vesztesége a magyar társadalomnak a tisztviselők repatriálása, mert ezzel a magyarság legöntudatosabb rétege hagyott maga után még ma is pótolhatatlan űrt.